

XXI-oji Jaunųjų mokslininkų psichologų konferencija

ŠIŲ LAIKŲ ŽMOGUS

2024 m. gegužės 10 d.

PRANEŠIMŲ SANTRAUKŲ LEIDINYS

Abstract book of the
21st Conference of Junior Researchers in Psychology
A PERSON OF OUR TIMES
May 10, 2024

VILNIAUS
UNIVERSITETO
LEIDYKLA

ORGANIZACINIS KOMITETAS

| ORGANISATIONAL COMMITTEE

Pirmininkė | Chair: Rita Jakštienė

Nariai | Members: Greta Guogaitė,
Agnietė Kairytė, Momina Khalid Butt,
Justė Margevičienė, Dovilė Mikučionytė,
Miglė Rudytė.

Studentai | Students:

Rugilė Goštautaitė, Rūta Macijauskaitė,
Dalia Ustinavičiūtė, Gintarė Ušakovaitė.

LiPSA nariai | LiPSA members:

Evelina Laurynaitė, Silvija Žukaitė

KONFERENCIJOS MOKSLO KOMITETAS

| SCIENTIFIC COMMITTEE OF THE CONFERENCE

Pirmininkė | Chair: prof. dr. Roma Jusienė

Nariai | Members: prof. dr. Evaldas Kazlauskas,
prof. dr. Ilona Laurinaitytė, doc. dr. Antanas Kairys,
doc. dr. Greta Kaluževičiūtė-Moreton,
doc. dr. Jurgita Lazauskaitė-Zabielskė,
doc. dr. Paulina Želvienė, dr. Lauryna Rakickienė.

KONFERENCIJOS GLOBĖJA

| PATRON OF THE CONFERENCE

Prof. habil dr. Danutė Gailienė

KONFERENCIJOS ORGANIZATORIAI

| CONFERENCE ORGANISERS

Filosofijos
fakultetas

RĖMĖJAI

| SPONSORS

INFORMACINIS RĖMĖJAS

| INFORMATIONAL SPONSOR

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

<https://doi.org/10.15388/Proceedings.2024.43>

ISBN 978-609-07-1047-0 (Leidinio forma: Elektroninis - PDF)

Copyright © 2024 Authors. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

AKTYVUMO IR DĖMESIO BEI AUTIZMO SPEKTRO SUTRIKIMŲ PAPLITIMAS JAUNŲ SUAUGUSIŲJŲ IMTYJE: LITERATŪROS APŽVALGA

Miglė Rudytė¹, Agnė Rudžionytė²

¹ *Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas*

² *Vilniaus universitetas, Medicinos fakultetas, Visuomenės sveikatos katedra*

Tarptautinės ligų klasifikacijos 11 leidime (TLK-11) atsiranda skyrius – neuroraidos sutrikimai, kurie yra laikoma, kad atsiranda daugiausia dėl genetinių veiksnių. Vieni iš pagrindinių tos grupės sutrikimų – aktyvumo ir dėmesio sutrikimas bei autizmo spektro sutrikimai (WHO, 2018). Yra žinoma, kad neuroraidos sutrikimų simptomai išlieka ir suaugus (Antolini & Colizzi, 2023). Be to, gyvenimo eigoje neuroraidos sutrikimų simptomų išraiška gali keistis (Franke et al., 2018). Visgi tyrimų, kurie nagrinėtų šiuos sutrikimus jauno suaugusiojo amžiuje, stinga (Franke et al., 2018; Van Meter et al., 2023). Šios literatūros analizės tikslas – apžvelgti tarptautinius mokslinius tyrimus ir sužinoti apie aktyvumo ir dėmesio sutrikimo ir autizmo spektro sutrikimų paplitimą jaunų suaugusiųjų imtyje, šių sutrikimų grupių komorbidiškumą su kitais psichikos sveikatos sutrikimais.

Yra skaičiuojama, kad aktyvumo ir dėmesio sutrikimo paplitimas pasaulyje bendrai visose amžiaus grupėse – 5 proc., autizmo spektro sutrikimų – 1,5 proc. (Antolini & Colizzi, 2023). Nors tiek aktyvumo ir dėmesio sutrikimas, tiek autizmo spektro sutrikimai yra dažniau diagnozuojami berniukams/ vyrams, tačiau yra pastebimas diagnostinis šališkumas, dėl kurio dalis moterų lieka nediganozuotos arba netinkamai diagnozuotos (Lai et al., 2022). Aptinkami lyčių skirtumai komorbidiškumo pasireiškimui jaunų suaugusiųjų imtyje, turinčių aktyvumo ir dėmesio sutrikimą, tai yra, moterims būdingi labiau išreikšti depresijos ir nerimo simptomai (Nelson & Liebel, 2018).

Abi sutrikimų grupės – aktyvumo ir dėmesio bei autizmo spektro sutrikimai pasižymi aukštu komorbiškumu. Remiantis atlikta literatūros apžvalga, 73 proc. jaunų suaugusiųjų, turinčių aktyvumo ir dėmesio sutrikimą, ir 50 proc. autizmo spektro sutrikimus, turi ir kitų psichikos sveikatos sutrikimų. Dažniausiai pasitaikančios gretutinės diagnozės: nuotaikos, nerimo ir (arba) asmenybės sutrikimai (David et al., 2022). Neuroraidos sutrikimų komorbidiškumas gali būti susijęs su daugeliu veiksnių: neuroraidos sutrikimo simptomų stiprumo ir tęstinumo; šeimos narių, turinčių neuroraidos sutrikimų, buvimo; lyties; vaikystės patirčių; tėvų auklėjimo; socialinio funkcionavimo (Austgulen et al., 2023).

Raktiniai žodžiai: neuroraidos sutrikimai, paplitimas, komorbidiškumas.

9 – 12 KLASIŲ MOKINIŲ ATEITIES PLANAI PANDEMINIU LAIKOTARPIU

Vilius Šlekys

Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas

Įvadas. Pabaigę mokyklą jaunuoliai turi atsakyti į ganėtinai svarbų klausimą: Kas dabar? Visi šiam gyvenimo egzaminui ruošiasi skirtingai: vieni skaičiuoja dienas iki diplomų įteikimo ceremonijos, po kurios jau turi įsigiję vienpusį rytinį skrydį į užsienį, kiti nerimauja dėl mažiausios galimybės neįstoti į norimą aukštąją mokyklą. Kas lemia, kad mokiniai ateitį planuos vienaip, o ne kitaip? COVID – 19 pandemija privertė paauglius permąstyti savo planus ir pritaikyti juos naujam pasauliui. Šio tyrimo tikslas - nustatyti veiksnius, įtakančius paauglių ateities sprendimus.

Metodai. Statistinei analizei buvo naudojama dalis projekto "Mokymosi pasiekimus sąlygojantys ir psichosocialines rizikas mažinantys mokyklos bendruomenės ir lyderystės veiksniai" duomenų. Duomenys rinkti 2021 metų gegužę, antrojo karantino dėl COVID-19 pandemijos pabaigoje. Projekte internetinės apklausos būdu 5-12 klasių mokinių buvo klausiama apie jų mokymosi sėkmę, psichosocialines rizikas, bendruomenės išteklius. Buvo naudojamas PSO 5 gerovės indekso klausimynas. Vyresnių projekto dalyvių buvo klausiama apie jų planus po mokyklos baigimo. Statistinei analizei atrinkti 710 (61% mergaičių) 9-12 klasių mokiniai (Amžiaus $M = 16,34$; $SD = 0,96$).

Rezultatai. Mokiniai, siejantys ateitį su Lietuva turėjo aukštesnius socialinio palaikymo, PSO 5 Gerovės indekso įverčius, buvo vyresni. Pritaikius logistines regresijas nustatyta, kad tiek mergaičių (Hosmer and Lemeshow $\chi^2 = 3,61$, $df = 8$, $p = 0,89$; Nagelkerke $R^2 = 0,237$), tiek berniukų (Hosmer and Lemeshow $\chi^2 = 4,11$, $df = 8$, $p = 0,85$; Nagelkerke $R^2 = 0,177$) ateities siejimą su užsieniu prognozavo psichologinis distresas, planai keliauti, užimtumas mokykloje ir turimi mokymosi sunkumai. Tik mergaitėms prognostinę vertę turėjo laikas praleidžiamas sėdint, mokymosi svarba ir mokyklos vietovė. Tik berniukams – anglų kalbos pažymys.

Toliau po mokyklos baigimo planuojantys mokytis paaugliai praleisdavo daugiau laiko prie ekranų darbui ir mažiau pramogoms. Jie jautė daugiau socialinio palaikymo, mažiau psichologinio distreso. Su logistine regresija (Hosmer and Lemeshow $\chi^2 = 4,15$, $df = 8$, $p = 0,84$; Nagelkerke $R^2 = 0,316$) nustatyta, kad planavimą mokytis po mokyklos prognozuoja svajonių turėjimas (mergaitėms), planavimas dirbti, pažymių vidurkis, negalvojimas apie ateitį.

Išvados. Tyrimo rezultatai atskleidžia potencialiai svarbius gimnazistų ateities planų veiksnius. Rasta, kad berniukų bei mergaičių ateities planus prognozuoja kiek kiti veiksniai.

Mokslinio darbo vadovė prof. dr. Roma Jusienė; Vilniaus universitetas, Filosofijos fakultetas, Psichologijos institutas.

Raktiniai žodžiai: ateities planai, mokymasis, paauglystė.

MOTERŲ KELIAS Į PASIRINKIMĄ NETURĖTI VAIKŲ

Ingė Štalytė

Klaipėdos universitetas, Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas, Psichologijos katedra

Lietuvos statistikos departamento (2024) duomenimis, 2019 metais bendrasis gimstamumo rodiklis tūkstančiui gyventojų buvo 8.9, 2020 – 8.4, 2021 – 8.3, 2022 – 7.8, o išankstiniai 2023 metų duomenys nurodo bendrąjį gimstamumo rodiklį - 7. Galima pastebėti tendenciją, kad bevaikių moterų skaičius didėja - tą įžvelgia ir Vakarų šalių tyrėjai, kurie vis dažniau renkasi tirti šį reiškinį (Miettinen et al., 2015). Yra stebima ir analizuojama kaip bevaikystė yra pasiskirsčiusi demografiškai (Rowland, 2007), kokios yra jos raidos tendencijos (Boddington, Didham, 2009), bei kokios šio reiškinio pasekmės tiek moteris, tiek vyrus ištinka pasiekus vyresnį amžių (Dykstra, Hagestad, 2007). Taip pat tiriamas ir ryšys tarp žmonių gerovės ir bevaikystės (Umberson, Pudrovska, Reczek, 2010), ir kita, tačiau nėra tyrimų, žvelgiančių į savanorišką moterų bevaikystę iš psichologinės perspektyvos bei į patį fenomeno susiformavimą – kaip kai kurios moterys tiesiog pasirenka neturėti vaikų? Tyrėjai (Gray et al., 2013; Miettinen et al., 2015) bevaikystę dažnai apibrėžia ne kaip savanorišką pasirinkimą, o įvairių aplinkybių pasekmes: tokių kaip nevaisingumas ar kiti įvairūs sveikatos sutrikimai, tinkamo partnerio neradimas ar ankstyvas partnerystės iširimasis. Atliktu tyrimu siekta užpildyti šią spragą ir atsakyti į klausimą – koks yra moterų kelias į pasirinkimą neturėti vaikų?